

A történelemoktatás fontossága

Az 1976—1977-es tanévtől kezdődően a Nevelés- és Oktatásügyi Minisztérium általánosította a hazai történelem és a Román Kommunista Párt történetének tanítását a középiskola minden ágazatában és a felsőfokú oktatásban. Erre a politikai nevelés és a szocialista kultúra kongresszusa s a társadalomtudományok és a politikai oktatás terén dolgozó káderek tanácskozása után közzétett Intézkedési Program és az RKP Központi Bizottsága Politikai Végrehajtó Bizottságának határozata alapján került sor.

Miért hozta a párt vezetősége ezt a határozatot, s miért tartotta fontosnak mindkét országos jellegű fórum a történelem tanításának kiszélesítését és elmélyítését? Magától vetődik fel az a kérdés is, hogy milyen helyet foglal el a diszciplína a társadalomtudományok sorában, s mit vár tőle napjaink társadalmá.

Az elmúlt évtizedekben alapvető változásokra került sor hazánkban gazdasági-társadalmi téren az emberi alkotóképesség, a technika és a tudomány forradalmi kibontakozása nyomán. Ez arra készítet mindannyiunkat, hogy alaposabban megismerjük a változások feltételeit, s elősegítsük további kibontakozásukat. Ez azonban csak a jelennek a múlttal való összevetése nyomán válik lehetségessé. Tehát hogy napjaink vívmányait pontosan értékelhessük, szükséges a múlt alaposabb megértése, többek között a régi korlátok, kötöttségek tudományos alapon való megismerése. Ez lehetővé teszi számunkra azt is, hogy kitapogassuk, mire vagyunk képesek, milyen úton kell járjunk, hogy eddigi eredményeinket megszilárdíthassuk, és továbbbírhassuk.

Mindezen túl a történelem, mint a tapasztalatok tárháza, pozitív vagy negatív előjelű példáival, eseményeivel s a tanulságokkal nemcsak megérteti a jelent, de oktat is a napjaink eredményeit elősegítő elődök tiszteletére, a haza szeretetére, a népek közötti békés együttműködés megbecsülésére. Nicolae Ceaușescu elvtárs, a Román Kommunista Párt főtitkára kiemelte, hogy „a történelemnek következtetéseivel elő kell segítenie a mai társadalom jobbítását, az államok közötti kapcsolatok tökéletesítését, előmozdítva a világ népei közötti békés együttműködést“, nemkülönben azt, hogy „a tömegek szocialista nevelésében saját történelmünk ismerete fontos tényező a nép öntudatának fejlesztésében, mindannak megismerésében, ami haladó, igazán forradalmi volt múltjában, valamint annak, ami retrográd volt és le kell küzdeni“. Mert a történelem — e társadalomtudomány — nem egyszerűen csak diszciplína vagy tudomány, amely a múltról tudósít, hanem a szocialista tudatalakítás hathatós eszköze, s így jelentős nevelő szerepet hivatott betölteni.

A történelem a múltról beszél a ma emberének, hogy az jobban megismerje hazáját, népét, hogy maga is a történelem alkotója legyen. Egyetértünk a társadalomtudományok és a politikai oktatás terén dolgozó káderek tanácskozásán elhangzott megállapítással, mely szerint a haza felvirágoztatásának programját csak akkor tudjuk sikeresen megvalósítani, ha a gazdasági fejlesztést szorosan összekapcsoljuk az új forradalmi tudat erősítésével. A történelemtanítás ebben a tevékenységben, az új ember formálásában elsőrendű szerepet kell hogy játsszon. Napjaink társadalmi építése megkívánja, hogy a tanuló, a diák, minden dolgozó ne csak tényadatokat kapjon a történelemtől, hanem saját népe, nemzete, nemzetisége történelmi szerepének felismerését, és nem utolsósorban azt a meggyőződést, hogy — mint a társadalom tagja — öntudatos munkával az ország további felvirágoztatásáért kell dolgoznia. Történelemtanításunk fontossága ma tehát abban áll, hogy a tudomány és a technika forradalma korának megfelelő öntudatot alakítson ki az ifjúságban, s öregítse azt a dolgozóknak.

A történelemtudományak az is feladata napjainkban, hogy mint nevelő diszciplína szolgálja a jövőt: tegye lehetővé a történelem mozgatórugóinak felismerését, hogy az ember következtetni tudjon a további fejlődésre, hazai és nemzetközi viszonylatban, a társadalmi mozgás erővonalaira általában. A történelem ugyan a múltról szóló tudomány, de a mának beszél s a jövőt vetíti elének. Hejlyesen látta ezt a nagy demokrata forradalmár, Bálcescu is: „A történelem a nemzetek alapkönyve [...], mert benne a nemzetek látják múltjukat, jelenüket és jövőjüket.“

Ma, a gyarmatvilág eltűnésének, új nemzetek kialakulásának s a régiék virágzásának korszakában a történelemoktatás arra hivatott, hogy megértesse az ifjúsággal korunk társadalmi fejlődési irányvonalát, a sorsuk urává lett népek szavát. A történelem művelőiként azzal szolgáljuk leginkább társadalmunkat s az utánuk következő nemzedékeket, ha a valósághoz híven mutatjuk be napjaink eredményeit elősegítő, előkészítő, nemegyszer drámai, de mindenképpen hősi múltunkat, a szabadságért, függetlenségért vívott küzdelmet, az e célokért hozott emberi és anyagi áldozatokat. Ezzel tudatosítjuk értékeinket, növeljük önbecsülésünket, erősítjük, fejlesztjük nemzeti és nemzetiségi önismeretünket, öntudatunkat. Az események reális leírásával, a társadalmi fejlődés tudományos jellegű fejtegetésével arra kell törekednünk, hogy ifjúságunk, az összes dolgozók helyesen lássák egész történelmi múltunkat, közös munkánkat, harcainkat. Minél mélyebben meg kell értetnie a történelemnek, hogy a múlt nyomán kialakult együttműködés ma a ragyogó megvalósítások alapja.

Amikor a történelemoktatás fontosságáról beszélünk, nem hangsúlyozzuk egyes események, jelenségek, példák elsőbbségét. Mégis, ha a történelem nevelő szerepére gondolunk, nem áll tőlünk távol az a nézet, hogy a társadalmi fejlődés kulcskérdései nagyobb lehetőséget nyújtanak ilyen irányú tevékenységünkben, mint a kevésbé jelentős, csak szűk körű szakmabeliek érdeklődését kiváltó események. Nem véletlen, hogy pártunk főttkára a társadalomtudományok és a politikai oktatás terén dolgozó káderek tanácskozásán hangsúlyozta: „A történelemoktatás néha formálisan, felületesen történik, e diszciplína előadásának régi szelleme még erősen mutatkozik oktatásunkban. Főleg nem ismertetik kellő meggyőző erővel és hitelesen azokat a harcokat, amelyeket népünk vívott nemzeti lényének érvényesítéséért, a széles néptömegek évszázados küzdelmét a nemzeti és társadalmi felszabadulásért, amely küzdelem döntő szerepet töltött be nemzetünk fejlődésében, Románia haladásában. Ugyisintén nem tükrözik kellő mértékben a proletariátus harcait, általában az osztálycsaták szerepét az ország tőkés korszakbeli fejlődésében, a reakció, a fasizmus, a háború ellen, Románia fasiszta uralom alóli felszabadulásáért és az új társadalmi rend építésére való rátérésért folytatott küzdelemben.“ Kétségtelen, hogy elsősorban a nagy anyagi és emberáldozatokat követelő harci események bemutatásával válthatunk ki ifjainkban nagyobb érdeklődést, egyetértést elődeink nagyszerű tetteivel. A forradalmak harcai, a személyes bátorságot igénylő történelmi fontosságú akciók mélyebben vésődnek tudatunkba, s nagyobb átalakító munkát végeznek ott, mint a csupán fokozottabb munkát, fáradságot, lemondást követelő helyzetek. Emellett a forradalmak általánosságban a legradikálisabb s legeredményesebb szakaszai egy nemzet történelmi fejlődésének. Ekkor kristályosodnak ki a törekvések, mutatkozik meg a legjobb, legnemesebb akarata.

A munkásosztály kialakulása és harca az újkori történelem kulcskérdése. Ennek ismerete nélkül nem érthetjük meg napjaink fejlődéstörvényeit. Ezért történelemóráinkon a tényeknek megfelelően kell hangsúlyoznunk a proletariátus szerepét növelő és érettségét kifejező Román Kommunista Párt megalakulását és ennek forradalmi küzdelmét. A történelmi valóságnak megfelelően, az ifjúság hazafias nevelése érdekében óráinkon központi helyet kell elfoglaljon annak a tudatosítása, hogy a Kommunista Párt vezetésével hazánkban felépült az új társadalom, a szocialista társadalom, hogy összefogva dolgozunk az ország további felvirágoztatásáért.

A társadalomtudományok és a politikai oktatás terén dolgozó káderek tanácskozásán elhangzott záróbeszéd hangsúlyozza, hogy „nem tárgyalják megfelelőképpen, a történelmi igazság fényében, a nemzetiségek szerepét Románia fejlődésében, nem domborítják ki kellőképpen azt a tényt, hogy a századok folyamán a románok, magyarok, németek, más nemzetiségűek együtt éltek az ország bizonyos területein, dolgoztak és létrehozták mindazt, ami azokban az övezetekben megvalósult, közös osztályharcokat vívtak a reakciós erők ellen nemzetiségi különbség nélkül, s ezekben a harcokban lerakták testvériségük és egységük tartós alapját, amely ma óriási erő a szocialista társadalom építésének művében“.

A hazafiságra és szocialista internacionalizmusra való nevelési tevékenységünkben a fenti kérdések elsőrendű helyet kell hogy kapjanak. Vajon — a dokumentációs anyagot illetően — a tanár könnyűszerrel eleget tehet-e ennek a követelménynek? Ilyen vonatkozású tanulmányok jelentek meg régebben s napjainkban is. Természetesen nem kimerítő tartalommal. Még igen sok történelmi kérdés tisztázatlan. A közelmúltban megjelent két kötet a román nép és az együttélő nemzetiségek közös múltjára vonatkozóan román és magyar, illetve román és német nyelven, a bukaresti Történelmi Intézet keretében működő, a nemzetiségek

történetét kutató osztály tagjai, a kolozsvár- napocai Babeş—Bolyai Egyetem, a Történeti és Régészeti Intézet és Románia Szocialista Köztársaság Akadémiája szébeni fiókja munkatársainak közreműködésével. Mindkét kötet közelebb visz bennünket sok tekintetben a történelmi igazsághoz. A szerkesztők és szerzők arra törekedtek, hogy bepillantást engedjenek több, ma is vitatott történelmi kérdésbe, hogy végigjárjanak eddig alig kutatott területeket, s felfedjenek sajátos és közös vonásokat a román nép és az együttlakó nemzetiségek történelmi múltjában, egymás fejlődésére hatást gyakorló jelenségeket. Ezek a munkák lehetővé teszik a történelemtanár számára, hogy kiegészítse a tankönyvekben csak vázlatosan megfogalmazható vagy megemlíthető történelmi fejlődésre vonatkozó adatokat. A készülöbben lévő új kötetek, melyek tanulmányai megírásába mind több történész kíván bekapcsolódni, további kérdések tisztázását veszik tervébe.

Komoly segítséget nyújt a történelemtanár számára a Politikai Könyvkiadó nemzetiségi szerkesztősége más publikációival is, hogy alaposabban megismerje történelmi múltunkat és együttélésünket a román néppel. Gondolunk itt a *Testamentum* sorozatra, amelynek keretében eddig Mocsáry Lajos, Szabó Árpád, Márki Sándor, Veress Sándor és Vasile Goldiş életére és műveire vonatkozólag jelentek meg önálló kötetek. Ugyanezt mondhatjuk el a Kriterion Könyvkiadó számos történelmi vonatkozású kiadványáról. Változatos témakörökkel e könyvkiadó kötetei már régen kivívták a szakemberek és az olvasóközönség elismerését.

Eredményeink tehát vannak, de ez nem elég. Összefogott erővel ki kell szélesítenünk kutatási területeinket, s új kérdéseket kell tanulmányoznunk, amelyekről még alig tudunk valamit, vagy csak felületesen ismerünk. A *magyar nemzetiség története és testvéri együttműködése a román nemzettel* című kötetben Demény Lajos történész vázolta azokat a főbb kérdéseket, melyeket történészeinknek a közeljövőben teljes intenzitással kutatniuk kell, így a magyarság Erdélyben való megtelepedésétől a román néppel való együttélésének, együtt alkotott civilizációjának, az 1848-as forradalomnak a kérdését. Természetesen alaposan kell vázolniuk, milyen utat tettünk meg, s milyen eredményeket értünk el, hogy léseket és a munkásharcokat. Sok a tennivaló magyar nemzetiségünk történetét illetően a két világháború közötti időszak tekintetében és napjaink nagy forradalmi átalakulásának időszakában.

A kutatások Románia történelmének általános összefüggéseivel összhangban kell hogy tárgyalják a problémákat, abból kiindulva, hogy hazánk története a román nemzet és az együttlakó nemzetiségek közös története. A kutatásoknak fel kell vázolniuk, milyen utat tettünk meg, s milyen eredményeket értünk el, hogy ez elősegítse nemzetiségi önismeretünket.

Hangsúlyozni kívánjuk, hogy az együttlakó nemzetiségek múltja bizonyos körülmények között és meghatározott időszakokban sajátos színezetű helytörténelmi jelleget ölt. Ezeknek a kérdéseknek a dokumentációs anyaga — nagyrészen — a helyi levéltárakban, sajtóban, visszaemlékezésekben stb. rejtőzik, s lehetővé teszi a sajtóságosságok megismerését, az általánostól való valamelyes eltérések kitapogatását. Történelmi múltunk reális feltárása érdekében ez az anyag nem hanyagolható el, vonatkozzék nagyobb területre vagy csupán egészen elfelejtett, alig ismert falu történetére. Nem mellőzhetjük ezt a feladatot azért sem, mert így mind több és több történelemtanár kapcsolódhat be a tudományos kutatásba. Az egyébként divatosá váló helytörténetírást tudományos tevékenységi rangra kell emelnünk. Ez azonban csak akkor válhat lehetővé, ha minél több ilyen jellegű munka kiadóra lel. Hangsúlyozni kívánjuk, hogy ilyenszerű munkák elkészítése az egész társadalomfejlődés helyes értékelése szempontjából igen hasznos.

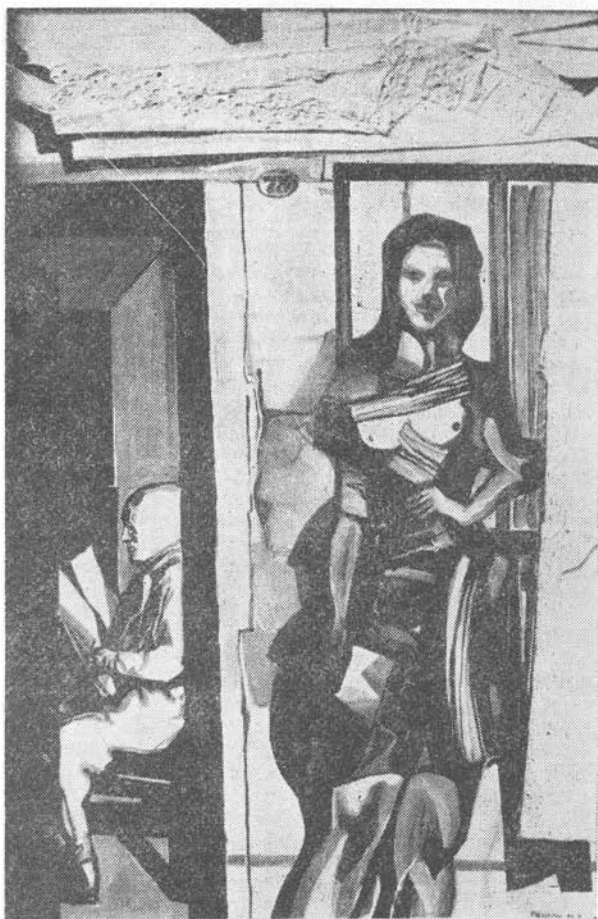
Föltétlenül meg kell emlékeznünk az egyetemes történelem tanításának fontosságáról is. Segítségével nem csupán az egész emberiség fejlődéséről vehet tudomást az ifjú, hanem jobban megismerheti népe, hazája szerepét a világ maradandó értékeinek létrehozásában, a civilizáció fejlődésében. Sajnos, jelenlegi tankönyveink kevés támpontot nyújtanak ebből a szempontból. Ennek tulajdonítható az, hogy pártunk vezetősége elsőrendű fontosságú feladatként jelölte ki új egyetemes történelem megírását.

Megemlítjük, hogy szakkörökben elismerést vívtak ki az egyetemes történelem oktatását elősegítő, elmélyítő szövegkönyvek, dokumentumkötetek, melyek az utóbbi időben jelentek meg román nyelven a Didaktikai és Pedagógiai Könyvkiadó gondozásában. Segítségükkel az ifjúság jobban megismerheti az emberiség fejlődésének nagy eseményeit, s világosabban láthatja hazánk szerepét a népek közös harcában a békéért, függetlenségért, szuverenitásért.

A bevezetőben említett két országos fórum mellett a szakemberek megyei szinten is foglalkoztak a társadalomtudományok oktatásának javításával. Megvittatták e helyi tanácskozásokon a legkorszerűbb eszközök és módszerek alkalmazásának fontosságát is, elsősorban a történelemoktatásban. De mindennél fontosabb — ahogy ezt hangsúlyozták — a munka eszmei tartalma, ideológiai célirányossága: a forradalmi hazafiság és a szocialista nemzetköziség szellemében való nevelés. A történelem olyan diszciplína, tudomány — hangsúlyozták —, amely példáival s a társadalomfejlődés törvényeinek bemutatásával egymás iránti megbecsülésre, öntudatos munkára, a béke megvédésének szükségességére oktat. A történelemnek közelebb kell hoznia egymáshoz a népeket, nemzeteket; olyan diszciplína ez, mely több ezer évet átfogó példáival bemutatja, mire képes az emberiség, mit jelent az összefogás, az öntudatos, becsületes munka, a béke.

Ebből kiindulva hangsúlyozni kívánjuk, hogy alapvető feladatok hárulnak ránk, történelemtanárokra, történészekre napjainkban: alakítani az új embertípust, a ma és a jövő igényeinek megfelelő embert.

S mi lehet ennél nemesebb?

Paulovics László:
Nagyapámnál, falun